

Om Money-Kyrles «Cognitive Development»

Jon Morgan Stokkeland
jon.stokkeland@lyse.net

Forfatteren har fylt ut interessekonfliktskjema og oppgir ingen interessekonflikter.

«Cognitive Development» er en krevende tekst, men minner oss om psykoanalysens innebygde eksistensielle dimensjon.

Roger Money-Kyrle

Foto: British Psychoanalytical Society

Hvordan får vi grep om vår situasjon i verden, den menneskelige tilstand? Hvordan ta inn og virkelig fatte hvor sårbare vi er, så utsatt for smerte, skuffelser og tap. Hvordan leve med at vi er helt avhengig av andre mennesker, hvis vilje og intensjoner vi hverken rår over eller ser til bunns i. Hvordan bevege seg fra en posisjon der Sigmund Freuds (1911) lystprinsipp rår grunnen alene, et sted der alt går vår vei, til det å makte å se realitetene i øynene? Og om så skulle være, om vi med tanken delvis skulle lykkes i å gripe virkeligheten: Hvordan få følelseslivet og de ubevisste sjiktene i oss med på laget? Vi klarer ikke dette fullt ut, skriver Roger Money-Kyrle (1968/1978) i «Cognitive Development», vi klarer det bare stykkevis. Deler av selvet, ofte dypt ubevisste deler, vil fortsette å holde seg med misforståelser om hvordan ting henger sammen. Vi drar heller til et sted der vi er konger, der vi sitter ved spakene høyt oppe i kontrolltårnet og tror at vi styrer begivenhetenes gang. Et sted der vi selv er kreativitetens

kilde, usårbare og selvtilstrekkelige. Vi makter ikke til fulle å ta inn over oss det Money-Kyrle kaller *the facts of life*: 1) Brystet er godt, men du eier det ikke. 2) Foreldrene dine har skapt deg, du er ikke *self-made*. 3) Livet har grenser, og en dag skal du dø.

Biografisk riss

Før vi går nærmere inn på disse fortattede formuleringene, litt om Roger Money-Kyrle (1898–1980). Han var en britisk psykoanalytiker som først studerte fysikk, økonomi, sosialantropologi og filosofi, blant annet med Moritz Schlick i Wien, før han etter tur gikk i analyse hos Ernest Jones, Sigmund Freud og Melanie Klein. Ja, du leste rett, denne mannen tok ikke snarveier. Han var gift og fikk fire barn. Han deltok også i begge verdenskrigene, i RAF. Sommeren 1917 ble han skutt ned fra et fly over Frankrike (Money-Kyrle, 1978). Han utdannet seg senere som psykoanalytiker sammen med den jevnaldrende Wilfred Bion. De hadde en sterk påvirkning på, og lærte av, hverandre. Money-Kyrle var nesten 70 år da han skrev artikkelen «Cognitive Development». Da hadde han arbeidet som kliniker i mange år og hadde et omfattende og variert forfatterskap bak seg, blant annet den leseverdige boken *Man's Picture of his World* fra 1961. I tillegg til «Cognitive Development» samt oppfølgerne «The Aim of Psychoanalysis» (1971/1978), «On Being a Psycho-Analyst» (1977) og «Looking Backwards – and Forwards» (1979) – disse fire kan med fordel leses i sammenheng – er det særlig teksten om normal motoverføring (Money-Kyrle, 1956/1978) han er kjent for. Det er en av de tidligste artiklene som beskriver hvordan motoverføringen kan være til hjelp i å forstå pasientenes indre liv og hva som foregår i terapiene.

Å tilegne seg psykologi

Disse små biografiske glimtene gir anledning til en refleksjon over våre ideer om hvordan vi tilegner oss psykologisk kunnskap. Det burde ikke være fremmed for oss å tenke at deler av psykologiens gjenstandsområde er umulig å begripe fullt ut uten at man engasjerer seg på et personlig plan. Man må kjenne på kroppen de fenomenene som skal undersøkes, om man skal fatte dybdene i dem. Det er snakk om et stoff som ikke lar seg gripes kun med intellektet, på avstand. Det vil være som en kokk som aldri har smakt på rettene han serverer. Det var dette vår store filosof Hans Skjervheim (1957/1976) lærte oss, at her må vi være både tilskuer og deltaker.

Like fullt, selv om man skulle ha god kontakt med egen livssmerte, være takknemlig for livets skjønnhet og rikdom, ha en levende interesse for eget drømmeliv, ja, selv om man har «elsket og lidd», så tror jeg det for mange kan kjennes nokså fremmed å lese en tekst som «Cognitive Development» de første gangene, ikke minst på grunn av språkbruken – noe jeg kommer tilbake til. Som å ramle inn på et kjøkken med rare farger, smaker og lukter. Man kan kjenne seg provosert, sint, oppgitt og forvirret – men kanskje også nysgjerrig? Hva i huleste er dette her for noe rare greier? La meg prøve å pakke det ut litt. Jeg starter med det han kaller begrepsbygging, *concept building*.

Begrepsbygging – fra kropp til ånd

Money-Kyrle ser for seg at utviklingen av vår evne til å tenke over livets store spørsmål starter med de kroppslige erfaringer. En munn fatter om brystvorten, melken fyller opp den tomme, sultne magen. Fra ubehag og tomhet til fylde og tilfredshet. Selv om babyen kjenner og sanser dette, kommer disse abstrakte begrepene først langt senere – opplevelsen er der, men ikke begrepene. Ikke ennå. Først er

det bare munn, mage, bryst, brystvorte, hud og stemme. Varmt og kaldt. Vått og tørt. Intense lukter. Vel, mor vil gjerne med stemme og smil tilkjennegi hva som skjer: Åh, så sulten du var! Åh, så godt å få noe ned i magedutten sin! Babyen bades av de livgivende ordene fra dag én. Per Sivle:

Den fyrste song eg høyra fekk,
var mor sin song ved vogg;
dei mjuke ord til hjarta gjekk,
dei kunde gråten stogga

På den annen side: Det er høyst uklart hva som tilhører hvem. Hvem er dette sitt bryst, egentlig? Freud i et posthumt notat fra 1938:

«Å ha» og «å være» hos barn. Barn liker å uttrykke en objektrelasjon gjennom identifikasjon: «Jeg er objektet.» «Å ha» kommer først senere; etter tap av objektet faller det tilbake til «å være det». Eksempel: brystet. «Brystet er en del av meg, jeg er brystet.» Først senere: «Jeg har det» – som betyr «jeg er det ikke» ... (s. 151, min oversettelse)

Freuds poeng, som Klein (1957/1975) og Bion (1962) senere utdyper, er at det kan kjennes nesten umulig å få grep om at det man trenger for å overleve – mors melk og omsorg, fars beskyttelse – det er ikke i ens eget eie. Selv er man bare liten og trengende. Totalt hjelpeløs og avhengig. Det er altså mer en *emosjonell* enn en intellektuell, kognitiv utfordring vi står overfor. At vi med Rainer Maria Rilkes ord er «udsat på hjertets bjerger». Fordi det er så smertefullt å ta dette inn med følelsene, lager vi oss misforståelser – *misconceptions* er Money-Kyrles ord – slik at det blir til å holde ut: Jeg eier brystet. Jeg er usårbar. Jeg er supermann. Med en del av oss vet vi at dette bare er noe sludder, men med andre deler holder vi fast i disse illusjonene om virkeligheten. I drømmelivet stiger de til overflaten. En kort klinisk vignett kan illustrere dette. Her er en drøm fra en kvinne i starten av en terapi, lett omarbeidet og hentet fra Stokkeland (2011):

Jeg står foran et slags operasjonsbord. Det ligger et barn der, utsultet med utstående vom og som om det ikke har hud. Det har store, brune øyne. Det er kanskje døende, uhyre sårbart. Ved siden av meg står en mann og en kvinne. De virker dyktige, mens jeg føler meg liten og vet ikke hva jeg skal gjøre. Fokuset på barnet forsvinner litt, i stedet blir jeg stående med et slags måleinstrument som indikerer at jeg har mye skyld. (s. 226)

I assosiasjonene til drømmen nevner hun at mannen ved operasjonsbordet minner om en bekjent som er dyktig i jobben sin, men også utilnærmelig. Hun tenker at det svært syke barnet er henne selv, hun som nå er kommet i behandling. Hun er overrasket over skylden, kjenner ikke det igjen på samme måte som andre følelser i drømmen. Terapeuten sier at mannen og kvinnen virker kompetente, men samtidig utilgjengelige. Det er som om det ikke kjennes mulig for henne å be dem om hjelp, at de snarere forventer noe av henne. Kanskje er dette et bilde på hennes opplevelse: Det finnes kompetente terapeuter, men de er ikke tilgjengelige for henne. Kanskje er hennes terapeut en som kan hjelpe, men det gjelder andre pasienter; *hun* må snarere prestere. Terapeuten undrer seg i det stille om «skyldmåleren» betegner hennes bidrag til at hun ikke får hjelp. At noe i henne har innsikt i at hun har en andel i og dermed mulighet for å påvirke situasjonen. At hun med en del av seg har misforstått hvem som skal hjelpe hvem.

Tegning: Kristin Bø

Misforståelser

Hvis erfaringene med å få nødvendig hjelp tidlig i livet ikke har vært gode nok, vil vi lage oss slike misforståelser. Men også mennesker som har fått mye omsorg, holder seg med «fortellinger i dypet» der man snur opp ned på ting. Donald Meltzer (1981/1994, s. 500) har et morsomt eksempel på dette i en tekst som handler om Money-Kyrles begrep *misconceptions*: En mann drømmer at skruen til en vinopptrekker kommer opp korken – innenfra flasken! Det er noe av det fascinerende med drømmer, at de i fortettet form kan vise frem at det foreligger slike misforståelser av hvem som er giver, og hvem som er mottager. Med en del av seg vet drømmeren at han lever i en illusjon.

Money-Kyrle ser altså for seg tre ledd: Først sansningen: det konkrete brystet, brystvorten og munnen. Derneft den ubevisste idé eller fantasi om en avhengighetsrelasjon: én som gir omsorg, og én som mottar. Til slutt, med litt hell, klarer vi kanskje å danne oss bevisste begreper om disse abstrakte realitetene: avhengighet, sårbarhet, takknemlighet. Men like ofte er det misforståelsene og illusjonene som vokser og brer om seg i dypet.

Money-Kyrle tar i bruk Bions (1962, 1963) ideer om at det i sinnet vårt foreligger førforestillinger, *preconceptions*, om livets grunnforhold, som vår avhengighet, seksualitet og dødelighet. Idet disse førforestillingene – som minner om Platons former – blir paret med erfaringer fra den ytre verden, kan det dannes forestillinger. Disse vil komme i mange former, som bilder, musikk, matematiske konfigurasjoner, språk – i et utall variasjoner (Bion, 1962, s. 17). Men som vi har sett, like gjerne danner vi oss feiloppfatninger, forestillinger som er mer i tråd med våre lyster og ønsker enn livets harde realiteter.

I et etterord fra 1977 (Money-Kyrle, 1968/1978) beskriver han hvordan babyen får hjelp av moren til å lage symboler for sine opplevelser, slik at det kan bli til erfaringer som man kan tenke og føle om. Også her knytter Money-Kyrle an til Bion og hans begreper *reverie*, *containing* og *alfa-funksjon* (Stokkeland, 2011, s. 4–30). Selv om Bion skrev om dette allerede i 1962, var det ikke blitt del av mainstream psykoanalyse på den tiden, slik det er i dag.

Krevende tekst

Jeg tror at mange som møter denne teksten for første gang, vil oppleve den som ganske krevende. Kanskje er det største hinderet Money-Kyrles uanstrengte omgang med delobjektsbegreper. Her florerer det med gode og onde bryst, brystvorter, penis og vaginaer på en måte som ble gradvis sjeldnere utover på 1970- og 1980-tallet (Spillius, 1988, s. 5). Det kan være gode grunner til å omgås disse begrepene med en viss forsiktighet. Det er imidlertid én gruppe som er storforbrukere av denne terminologien, nemlig barnepasienter som får anvende lekemateriale (Čiapaitė et al., 2024), og voksne som forteller drømmer (Stokkeland, 2003a, 2003b, 2004, 2005). Disse «urinnvånerne» holder hardnakket fast på sitt morsmål, tilsynelatende uavhengig av siste mote i psykologifaget. En annen sta gruppe er kunstnerne. De har en lei tendens til å uttrykke seg på dette språket i sin poesi, i sine bilder og i sin musikk. Dermed hjelper de oss til å forstå en slik tekst, som billedhuggeren Auguste Rodin.

Det er vanskelig å tenke

Med sin skulptur *Tenkeren* viser Rodin oss – vi kjenner det med kroppen og følelsene våre – hvor krevende det er å tenke sant og skjønt om livet. Stilt overfor denne mektige figuren med den muskuløse kroppen og de veldige nevene – han ser i virkeligheten ut som en kjempesterk håndverker – fornemmer vi den voldsomme kraftanstrengelsen det innebærer å vente og tenke i stedet for å handle på første impuls. Man skulle nesten tro Freud (1911) skrev sin artikkel om lyst- og realitetsprinsippet med utgangspunkt i denne skulpturen.

The supremely creative act – urscenen og det ødipale

Og med *Kysset* har Rodin gitt form til det Money-Kyrle benevner som *the supremely creative act*, våre ubevisste fantasier om foreldrenes samleie, det Freud kalte urscenen. Hos billedhuggerens elskende ser og kjenner vi den totale, gjensidige hengivenhet; de gir seg selv til hverandre helt uten forbehold. Men, sier Money-Kyrle om denne andre *fact of life*, området for ødipalsituasjonen, vi klarer ofte ikke å danne oss et slikt vakkert bilde av to som elsker hverandre, i vårt dype ubevisste. Han (Money-Kyrle, 1968/1978) skriver:

I now often get the impression that the deep unconscious, even of apparently normal analysands, is simply riddled with misconceptions, particularly in the sexual sphere. Where, for example, I would formerly have interpreted a dream as a representation of the parents' intercourse, I would now more often interpret it as a *misrepresentation* of this event. Indeed, every conceivable representation of it seems to proliferate in the unconscious *except the right one*. (s. 417)

Fordi barnet må stå utenfor denne foreningen, vekkes dets sjalusi, misunnelse og raseri, og disse krevende følelsene vil gjennom projeksjon farge av urscenen. Samtidig er det så smertefullt å være sint på dem man er glad i, kanskje til og med ha ønsker om å drepe dem. Vi klarer ofte ikke innrømme for oss selv at vi har slike følelser. Money-Kyrle (1977/1978, s. 460) peker i en senere tekst på hvor befriende det kan være å ta eierskap til disse mørke sidene ved oss selv, at det da kan finne sted en forsoning og tilgivelse i det indre liv som har en kraftfull og frigjørende virkning.

Døden og grensene

Hva med den tredje av livets store kjensgjerninger, det med at det fins grenser, og at vi en dag skal dø? Dette kommer først med i den andre artikkelen (Money-Kyrle, 1971/1978) og utdypes i liten grad. Kanskje er den allerede til stede i de to første *facts of life*: Å akseptere at vi ikke eier brystet, at vi må be om det vi trenger av andre, og å akseptere at vi står utenfor *the supremely creative act*, at vi ikke har skapt oss selv. Det innebærer å forholde seg realistisk til begrensninger og tap, det Klein (1935, 1940/1975) kaller den depressive posisjon. Å kunne gi slipp uten å miste håpet om at noe godt kan komme vår vei.

Avslutning

Det var den danske psykiateren Lars Thorgaard som for 25 år siden gjorde meg oppmerksom på denne teksten, han var begeistret for den. Jeg begynner å forstå hvorfor. Money-Kyrle skriver at de ideene han presenterer, ikke egentlig innebærer noe nytt, men at de kan være en hjelp i å få større oversikt i allerede etablert kunnskap fra Freud, Klein og Bion. Jeg tror det stemmer, virkelige nyheter er sjeldne i psykoanalysen. Men teksten hans har vært til stor hjelp for mange, den er ofte sitert. Jeg tror det blant annet skyldes at den så tydelig viser at psykoanalysen har innebygd en eksistensiell dimensjon i seg. Money-Kyrles *facts of life* er i slekt med det Arne Johan Vetlesen og Erik Stänicke (1999) i en moderne klassiker kaller *menneskelivets ufravikelige grunnvilkår*. Jeg (Stokkeland, 2011) bruker betegnelsen *livslover*. Det er varianter av det samme. Vi mennesker er naturlige filosofer, vi driver på og grubler og undrer oss fra vi er en neve stor.

Referanser

- Bion, W. R. (1962). *Learning from experience*. Maresfield Reprints.
- Bion, W. R. (1963). *Elements of psychoanalysis*. Maresfield Reprints.
- Čiapaitė, E., Kamphus, H., Rolfsen, L. J. & Aarseth, I. (2024). *Kammerspill. Barnet i psykoanalysen*. Perpleks Forlag.
- Freud, S. (1911). Formuleringer om de to prinsippene for den psykiske prosessen. (S. Dahl, overs.). I S. Freud (2011), *Mellom psykoanalyse og litteratur* (s. 119–125) (red. Engelstad, I. & Øverland, J.). Gyldendal.
- Freud, S. (1938). Ergebnisse, Ideen, Probleme. *Gesammelte Werke: Chronologisch Geordnet*, 17: 151–152.
- Klein, M. (1935). A contribution to the psychogenesis of manic-depressive states. I M. Klein (Red.) (1975), *Love, guilt and reparation and other works 1921-1945. The writings of Melanie Klein. vol I*. Hogarth/Vintage.

- Klein, M. (1940). Mourning and its relation to manic-depressive states. I M. Klein (Red.) (1975), *Love, guilt and reparation and other works 1921-1945. The writings of Melanie Klein. vol I.* Hogarth/Vintage.
- Klein, M. (1957). *Envy and gratitude*. I M. Klein (Red.) (1975), *Envy and gratitude and other works 1946-1963. The writings of Melanie Klein. vol III.* Hogarth/Vintage.
- Meltzer, D. (1981). Does Money-Kyrle's concept of misconception have any unique descriptive power? I D. Meltzer (Red.) (1994), *Sincerity and other works. Collected papers of Donald Meltzer.* (A. Hahn, red.). Karnac.
- Money-Kyrle, R. (1956). Normal counter-transference and some of its deviations. I D. Meltzer & E. O'Shaughnessy (red.) (1978), *The Collected Papers of Roger Money-Kyrle*. Clunie Press.
- Money-Kyrle, R. (1961). *Man's picture of his world*. Duckworth.
- Money-Kyrle, R. (1968). Cognitive Development. I D. Meltzer & E. O'Shaughnessy (Red.) (1978), *The Collected Papers of Roger Money-Kyrle* (s. 416–433). Clunie Press.
- Money-Kyrle, R. (1971). The aim of psycho-analysis. I D. Meltzer & E. O'Shaughnessy (Red.) (1978), *The Collected Papers of Roger Money-Kyrle* (s. 442–449). Clunie Press.
- Money-Kyrle, R. (1977) On being a psycho-analyst. I D. Meltzer & E. O'Shaughnessy (Red.) (1978), *The Collected Papers of Roger Money-Kyrle* (s. 457–465). Clunie Press.
- Money-Kyrle, R. (1978). Autobiographical note. I D. Meltzer & E. O'Shaughnessy (Red.) (1978), *The Collected Papers of Roger Money-Kyrle* (s. xi-xv). Clunie Press.
- Money-Kyrle, R. (1979). Looking backwards – and forwards. *International review of psycho-analysis*, 6, 265–272.
- Skjervheim, H. (1957). Deltakar og tilskodar. I H. Skjervheim (Red.) (1976), *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Johan Grundt Tanums Forlag.
- Spillius, E. B. (red.) (1988). *Melanie Klein Today: Developments in theory and practice. Volume I: Mainly theory*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203358832>
- Stokkeland, J. M. (2003a). Drømmen som metaforens arnested, del 1. *Matrix*, 20(1), 55–90. https://www.matrixtidsskrift.dk/pdf/matrix-2003_nr-1.pdf
- Stokkeland, J. M. (2003b). Drømmen som metaforens arnested, del 2. *Matrix*, 20(2), 115–147. https://www.matrixtidsskrift.dk/pdf/matrix-2003_nr-2.pdf
- Stokkeland, J. M. (2004). Mennesket som selvfortolkende vesen. *Psyke & Logos*, 25(2), 762–801. <https://tidsskrift.dk/psyke/article/view/8696>
- Stokkeland, J. M. (2005). Jeg hadde slik en underlig drøm i natt ...: Psykoanalytisk forståelse av drømmen belyst gjennom en kasuistikk. *Nordisk Psykologi*, 57(4), 345–364. <https://doi.org/10.1080/00291463.2005.10637379>
- Stokkeland, J. M. (2011). Å gi og å ta imot. *Donald Meltzers psykoanalytiske tenkning i tradisjonen fra Melanie Klein og Wilfred Bion* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Tromsø. <https://munin.uit.no/handle/10037/5130>
- Vetlesen, A. J. & Stänicke, E. (1999). *Fra hermeneutikk til psykoanalyse*. Gyldendal.